

**НИЙГМИЙН АЖЛЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ЗАРДЛЫН
ТООЦООНЫ ТАЙЛАН**

**УЛААНБААТАР ХОТ
2025 ОН**

ЕРӨНХИЙ ЗҮЙЛ

Нийгмийн ажлын тухай хуулийн төсөл нь Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.1.1. дэх хэсэгт заасны дагуу “Анхдагч хуулийн төсөл” хэлбэрээр боловсруулагдсан.

Нийгмийн ажлын тухай хуулийн төслийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлыг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1 дэх хэсэгт “Хууль тогтоомжийн төслийг баталснаар тухайн хууль тогтоомжийн үйлчлэх хүрээнд хамрагдах иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд үүсэх зардлын тооцоог тухай бүр гаргаж, зардал, үр өгөөжийн харьцааг энэ хуулийн 12.1.4-т заасан аргачлалын дагуу тодорхойлно.” гэж заасны дагуу Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийх аргачлал” /цаашид “Аргачлал” гэх/-ыг баримтлан тооцов. Хуулийн төслийн зохицуулалтаар шинээр орж байгаа чиг үүргийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлыг тооцоолсон болно. Үүнд:

1. Зардал тооцох субъект;
2. Шалгуур үзүүлэлтийг сонгох;
3. Хуулийн төслөөс үр нөлөө тооцох хэсгээ тогтоох;
4. Урьдчилан сонгосон шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах хэрэгслийн дагуу үр нөлөөг тооцох;
5. Үр дүнг үнэлэх, зөвлөмж өгөх.

Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог бодит тоо баримт, мэдээлэлд тулгуурлаж, аргачлалд заасан тооцоо хийх үе шат бүрээр хийв.

Зардал тооцох субъект:

Засгийн газар: Хуулийн төслийн 20 дугаар зүйлд (20.1.3) Засгийн газар нь нийгмийн ажлын үйлчилгээний зардлыг жил бүрийн улсын төсөвт тусгах үүрэгтэй гэж заасан. Тиймээс судалгааны тайлангийн зардлыг тооцоход Засгийн газар голлох субъект байж болно, ялангуяа улсын төсвөөс санхүүжүүлэх хэсэгт.

Нийгмийн ажилтны мэргэжлийн нэгдсэн холбоо: Хуулийн төслийн 46 дугаар зүйлд (46.1, 46.2) зааснаар Нийгмийн ажилтны холбоо нь мэдээллийн сангийн үйл ажиллагааг удирдан зохион байгуулж, Нийгмийн ажлын үйлчилгээний мэдээллийн төвтэй хамтран ажиллана. Судалгааны тайлангийн зардлын зарим хэсэг (жишээ нь, мэдээллийн сангийн баяжуулалт, боловсруулалттай холбоотой) энэ холбоо болон түүний ажлын албанаас тооцогдоно.

Нийгмийн ажлын үйлчилгээний мэдээллийн төв: 46 дугаар зүйлд (46.3) зааснаар энэ төв нь мэдээллийн санг бүрдүүлэх, хадгалах, шинэчлэх, боловсруулах

зэрэг чиг үүрэгтэй бөгөөд судалгааны тайлангийн зардлын тооцоонд холбогдох мэдээлэл боловсруулах, бүртгэл хөтлөх зэрэг үйл ажиллагааны зардлыг хариуцна.

Хоёр талт үндэсний хороо: 21 дүгээр зүйлд зааснаар энэ хороо нь нийгмийн ажилтны цалин хөлс, зэрэг дэвтэй холбоотой асуудлаар шийдвэр гаргадаг бөгөөд түүний ажлын албаны үйл ажиллагааны зардлыг улсын төсвөөс санхүүжүүлнэ (21.4).

Төрийн байгууллагууд: 22 дугаар зүйлд зааснаар нийгмийн хамгаалал, боловсрол, эрүүл мэнд, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх зэрэг салбарын төрийн байгууллагууд нийгмийн ажлын үйлчилгээг хэрэгжүүлдэг тул судалгааны зардлын тооцоонд тухайн салбарын онцлогт нийцсэн зардлыг тооцож болно.

Бусад: Материалаг болон бусад зардлууд

Ийнхүү уг төслөөр салбаруудын нийгмийн ажлын үйлчилгээг хүргэх, орон тооны нийгмийн ажилтан ажиллуулах, тэднийг бодлого, зохицуулалт, удирдлага, арга зүйгээр хангах чиг үүргийг Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам болон түүний харъяа агентлагийн чиг үүрэгт хамруулж, одоо ажиллаж байгаа нийгмийн ажилтны мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрлийн эрх олгох сургалтыг зохион байгуулах, мэргэжлийн бус нийгмийн ажилтанг мэргэшүүлэх сургалтад хамруулах ажлыг зохион байгуулахад Төрийн байгууллагад үүсэх зардлыг тооцоог хийнэ.

Одоогоор ажиллаж байгаа нийгмийн ажилтны тоо:

№	Эх сурвалж	Нийгмийн ажилтны тоо	Хувиар
1	Гэр бүлийн асуудал хариуцсан (Нэг цэг)	15	0.29
2	ТХБ/НЦҮТ (Нэг цэг)	29	0.56
3	Нийслэл (Хүүхэд, гэр бүл)	171	3.29
4	Орон нутаг (Хүүхэд, гэр бүл)	528	10.17
5	Засгийн газрын агентлагууд (Яам)	2634	50.72
6	Ерөнхий боловсролын сургуулийн нийгмийн ажилтан	872	16.79
7	Мэргэжлийн сургалт, үйлдвэрлэлийн төвийн нийгмийн ажилтан	78	1.50
8	Сум, хорооны нийгмийн ажилтан	600	11.55
9	Хорихын нийгмийн ажилтан	66	1.27
10	Эрүүл мэндийн 3-р шатлалын эмнэлэг, өрхийн эрүүл мэндийн төвийн нийгмийн ажилтан	200	3.85
	Нийт дүн	5193	100.00

НЭГ. ТӨРИЙН БАЙГУУЛЛАГАД БУЮУ УЛСЫН ТӨСӨВТ ҮҮСЭХ ЗАРДАЛ

1. Улсын төсвийн хэмжээ

Монгол Улсын 2025 оны улсын төсвийн тухай хуульд зааснаар нийт төсвийн зарлага ойролцоогоор 31.4 тэрбум ам.доллар буюу 2025 оны 5-р сарын 28-ны байдлаар ханшийг 3,400 төгрөг/ам.доллар гэж үзвэл 106.76 их наяд төгрөг байна (энэ нь 2024 оны төсвийн зарлага болох 30.3 их наяд төгрөг болон инфляц, өсөлтийг харгалзсан таамаглалд суурилсан болно). Гэсэн хэдий ч илүү бодитой тооцоолол хийхийн тулд бид сүүлийн жилүүдийн төсвийн хэмжээг 2025 оны төсвийг дунджаар 30-35 их наяд төгрөг гэж таамаглалаа.

2. Зардлын тооцоо ба улсын төсөвт үзүүлэх дарамт

- Анхны хөрөнгө оруулалтыг: 800 сая төгрөг (мэдээллийн сангийн хөгжүүлэлт).
- Жилийн тогтмол зардал: 106.5918 тэрбум төгрөг (институцийн зардал, сургалт, цалин хөлс, үйлчилгээний хэрэгжилт, материаллаг болон бусад зардал).

Улсын төсвийн хувийн жин

- Анхны хөрөнгө оруулалт: 800 сая төгрөг буюу 0.8 тэрбум төгрөг.
- Улсын төсвийн хувь: $(0.8 \text{ тэрбум} \div 30 \text{ их наяд}) \times 100 = 0.0027\%$ (30 их наяд төгрөг гэж үзвэл). 35 их наяд төгрөг гэж үзвэл: $(0.8 \text{ тэрбум} \div 35 \text{ их наяд}) \times 100 = 0.0023\%$.
- Жилийн тогтмол зардал: 106.5918 тэрбум төгрөг.
- Улсын төсвийн хувь: $(106.5918 \text{ тэрбум} \div 30 \text{ их наяд}) \times 100 = 0.355\%$. 35 их наяд төгрөг гэж үзвэл: $(106.5918 \text{ тэрбум} \div 35 \text{ их наяд}) \times 100 = 0.305\%$.

Тиймээс хуулийн төслийн зардлын улсын төсөвт эзлэх хувь:

- Анхны хөрөнгө оруулалт: 0.0023-0.0027%.
- Жилийн тогтмол зардал: 0.305-0.355%.

3. Улсын төсөвт үүсэх дарамт

Анхны хөрөнгө оруулалт (0.8 тэрбум төгрөг): Энэ нь нэг удаагийн зардал бөгөөд улсын төсвийн хувьд бага хэмжээний нөлөөтэй (0.0023-0.0027%). Энэ хэмжээний хөрөнгийг улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын хэсгээс эсвэл холбогдох яамны (Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам) төсвөөс хялбархан хуваарилах боломжтой.

Жилийн тогтмол зардал (106.5918 тэрбум төгрөг): Энэ нь улсын төсвийн 0.305-0.355%-ийг эзэлнэ. Хэдийгээр энэ хувь харьцангуй бага мэт харагдавч, нийт дүнгээрээ (106.6 тэрбум төгрөг) энэ нь улсын төсөвт тодорхой хэмжээний дарамт үүсгэнэ, ялангуяа цалин хөлсний зардал (97.55 тэрбум төгрөг буюу нийт зардлын 91.5%) голлох хэсгийг эзэлж байна.

Цалин хөлсний нөлөө: 3188 нийгмийн ажилтны цалин (нэг хүнд сард 2.5 сая төгрөг) болон мэргэжлийн хариуцлагын даатгал (1.91 тэрбум төгрөг) нь зардлын дийлэнхийг бүрдүүлнэ. Энэ нь Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны болон бусад холбогдох агентлагуудын (жишээ нь, Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын хөгжлийн газар) төсвийн хуваарилалтад нөлөөлнө.

Бусад зардлууд: Сургалт (1.43 тэрбум төгрөг), үйлчилгээний хэрэгжилт (6.25 тэрбум төгрөг), мэдээллийн сан (0.62 тэрбум төгрөг), институцийн зардал (0.78 тэрбум төгрөг) зэрэг нь харьцангуй бага хувийг эзэлнэ.

4. Улсын төсөвт үзүүлэх дарамтын шинжилгээ

Богино хугацааны нөлөө: Анхны хөрөнгө оруулалт (0.8 тэрбум төгрөг) нь улсын төсөвт бараг нөлөөлөлгүй, хялбархан санхүүжих боломжтой. Гэсэн хэдий ч жилийн тогтмол зардал (106.6 тэрбум төгрөг) нь төсвийн хуваарилалтад тодорхой дарамт үүсгэнэ, ялангуяа нийгмийн хамгааллын салбарын төсвийн хуваарилалтад.

Урт хугацааны нөлөө: Цалин хөлсний зардал нь тогтмол өндөр хэвээр байх тул төсвийн хуваарилалтыг урьдчилан төлөвлөх, санхүүжилтийн эх үүсвэрийг тодорхойлох шаардлагатай. Хуулийн 48.7-д зааснаар төлбөртэй мэдээллийн орлогын 50%-ийг мэдээллийн санг шинэчлэхэд зарцуулна гэсэн нь зардлын зарим хэсгийг хөнгөлж болох ч цалин хөлсний зардлыг нөхөхөд хангалтгүй.

Төсвийн хуваарилалтын нөлөө: Нийгмийн хамгааллын салбарын төсөв (2024 онд нийт төсвийн ойролцоогоор 20-25% буюу 6-7.5 их наяд төгрөг) дээр энэхүү 106.6 тэрбум төгрөг нь тус салбарын төсвийн 1.4-1.8%-ийг эзэлнэ. Энэ нь нийгмийн хамгааллын бусад хөтөлбөрүүдтэй (халамж, тэтгэвэр гэх мэт) өрсөлдөж, төсвийн хуваарилалтад дарамт үүсгэж болзошгүй.

5. Зөвлөмж

- Санхүүжилтийн эх үүсвэрийг төрөлжүүлэх:
- Төлбөртэй мэдээллийн орлогыг (48.7) нэмэгдүүлэх замаар зардлын зарим хэсгийг хөнгөлөх.
- Олон улсын байгууллага, донорын тусламжийг (жишээ нь, нийгмийн хамгааллын чиглэлээр ажилладаг НҮБ-ын агентлагууд) татах.
- Зардлын хэмнэлт:
- Цахим сургалтын платформ хөгжүүлж, сургалт, тээвэр, томилолтын зардлыг бууруулах.
- Мэдээллийн сангийн автоматжуулалтыг сайжруулж, засвар, хадгалалтын зардлыг оновчтой болгох.
- Төсвийн төлөвлөлт:

- Цалин хөлсний зардлыг урт хугацаанд тогтвортой санхүүжүүлэхийн тулд нийгмийн хамгааллын салбарын төсвийг нэмэгдүүлэх эсвэл бусад хөтөлбөрүүдийг оновчтой болгох.
- Хяналтын зөвлөл (33 дугаар зүйл) болон мэдээллийн сангийн хяналтын механизмыг (46 дугаар зүйл) ашиглан зардлын ил тод байдал, үр ашгийг хангах.

Эдийн засгийн үр өгөөж:

Нийгмийн ажлын үйлчилгээний хүртээмж, чанарыг сайжруулснаар эрсдэлт бүлгийн иргэдийн амьжиргаа, нийгмийн тогтвортой байдал дээшилж, урт хугацаанд эдийн засгийн үр ашиг бий болно.

ХОЁР. ХУУЛИЙН ТӨСЛӨӨС ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ

ХЭСГИЙГ ТОГТООСОН БАЙДАЛ

Сонгосон шалгуур үзүүлэлтийн дагуу үр нөлөөг үнэлэхэд хамруулах хэсэг, түүнийг шалгах хэрэгслийг дараах байдлаар тогтоолоо.

Нийгмийн ажлын тухай хуулийн төслийн зардлын тооцоог хийхдээ хуульд заасан гол чиг үүрэг, үйл ажиллагаа, институцийн зохион байгуулалт, мэдээллийн сангийн хөгжүүлэлт, боловсон хүчний сургалт, цалин хөлс, болон бусад холбогдох зардлуудыг харгалзан үзлээ.

Зардлын тооцооны ерөнхий хүрээ

Хуулийн төсөлд заасан гол чиг үүрэг, зохион байгуулалтын бүтэц, үйл ажиллагааны цар хүрээг үндэслэн зардлыг дараах категориудад хуваана:

1. Институцийн зардал (Нийгмийн ажилтны холбоо, Хоёр талт үндэсний хороо, Мэдээллийн төв гэх мэт)
2. Нийгмийн ажилтны цалин хөлс, нийгмийн баталгаа
3. Мэдээллийн сангийн хөгжүүлэлт, хадгалалт, хамгаалалт
4. Сургалт, мэргэжлийн хөгжил
5. Нийгмийн ажлын үйлчилгээний хэрэгжилт
6. Бусад зардал (сурталчилгаа, судалгаа, олон улсын хамтын ажиллагаа гэх мэт)

1. Институцийн зардал

Хуулийн төсөлд Нийгмийн ажилтны холбоо, Хоёр талт үндэсний хороо, Мэргэжлийн хороо, Ёс зүйн хороо, Хяналтын зөвлөл, Ажлын алба зэрэг байгууллагуудыг байгуулах, тэдгээрийн үйл ажиллагааг урдчилан тооцов. Эдгээр байгууллагуудын үйл ажиллагааг хангахад шаардлагатай зардлыг дараах байдлаар тооцвол:

Нийгмийн ажилтны холбооны үйл ажиллагаа:

Тайлбар			
Ажлын албаны ажилтнуудын цалин	10-15 ажилтан	240-360 сая төгрөг.	Нэг ажилтны дундаж цалин сард 2 сая төгрөг гэж тооцвол
Оффисын зардал	Жилд	50-100 сая төгрөг	түрээс, хэрэглээний зардал
Их хурал	3 жилд нэг удаа	100-150 сая төгрөг, жилд дунджаар 33-50 сая төгрөг.	Нэг удаагийн хуралдааны зардал (төлөөлөгчдийн тээвэр, байр, хоол, бусад)
Нийт		323-510 сая төгрөг	

Хоёр талт үндэсний хороо:

Тайлбар			
Ажлын албаны зардал	5-7 ажилтан	Жилд 120-168 сая төгрөг	Нэг ажилтны цалин сард 2 сая төгрөг
Хурлын зардал	Нэг удаагийн хуралдааны зардал	20-30 сая төгрөг	2 жилд нэг удаа, жилд дунджаар 10-15 сая төгрөг
Нийт	Жилд	130-183 сая төгрөг	

Мэргэжлийн хороо, Ёс зүйн хороо, Хяналтын зөвлөл:

Тайлбар			
Гишүүдийн урамшуулал, хурлын зардал	9-15 гишүүн	54-90 сая төгрөг	Гишүүн бүрт сард 500,000 төгрөгийн урамшуулал гэж үзвэл жилд
Нийт	Жилд	54-90 сая төгрөг	
Нийт институцийн зардал	Жилд	507-783 сая төгрөг	

2. Нийгмийн ажилтны цалин хөлс, нийгмийн баталгаа

Хуулийн 22.2-т зааснаар нийгмийн ажилтны жишиг тоог хүн амын нягтрал, эрсдэлт бүлгийн хүн ам зэргийг харгалзан Засгийн газар тогтооно.

Цалингийн шатлал:

Нийт цалингийн шатлалыг тооцон цалингийн дундаж хэмжээг сард 2.5 сая төгрөг гэж тооцов. (Т3-5-1, Т3-5-2, Т3-5-3, Т3-5-4, Т3-5-5, ТТ-10, ТТ-11, ТҮ-1, ТҮ-2, ТҮ-3, ТҮ-4, ТҮ-5)

Нийт зардлын хураангуй:

Зардлын төрөл	Анхны хөрөнгө оруулалт (төгрөг)	Жилийн тогтмол зардал (төгрөг)
Институцийн зардал	-	778,900,000
Хүний нөөцийн сургалт ба мэргэшүүлэлт	-	1,249,150,000
Цалин хөлс, нийгмийн баталгаа	-	91,708,200,000
Мэдээллийн сангийн хөгжүүлэлт, хадгалалт	800,000,000	620,000,000
Нийгмийн ажлын үйлчилгээний хэрэгжилт	-	1,750,000,000
Материаллаг болон бусад зардал	-	439,646,640
Нийт	800,000,000	96,545,896,640

НЭГДСЭН ДҮГНЭЛТ:

1. Цалин хөлсний шинэчлэл: Нийгмийн ажилтны тоог 5193 болгон шинэчлэж, цалин хөлсний зардлыг 155.79 тэрбум төгрөгөөр тооцон, нийт тогтмол зардлыг 160 тэрбум болгож төлөвлөх.
2. Зардлын нэгтгэл: Зардлын тайлангийн сургалт (1.225 тэрбум), материаллаг зардлыг (1.091 тэрбум) таны хүснэгтийн сургалт (1.249 тэрбум), материаллаг зардалтай (0.44 тэрбум) нэгтгэн, давхардлыг багасгах (жишээ нь, тээвэр, томилолтын зардлыг цахим сургалтаар орлуулах).
3. Санхүүжилтийн эх үүсвэр: Төлбөртэй мэдээллийн орлого (48.7 дугаар зүйл), НҮБ-ын агентлаг, донорын тусламжийг татах замаар зардлын дарамтыг бууруулах.
4. Хяналт ба хэмнэлт: Хяналтын зөвлөл (33 дугаар зүйл), мэдээллийн сангийн хяналтын механизмыг (46 дугаар зүйл) ашиглан зардлын ил тод байдлыг хангах, цахим сургалт, автоматжуулсан мэдээллийн сангаар хэмнэлт гаргах.
5. Зардлын цар хүрээ: Таны хүснэгт болон үзэл баримтлалын зардал нь хуулийн төслийн бүрэн хэрэгжилтийг хангахад чиглэсэн, ялангуяа цалин хөлсний өндөр хувь (91.7-97.55 тэрбум) нь нийгмийн ажилтны мэргэжлийн ур чадварыг дээшлүүлэхэд зайлшгүй. Зардлын тайлан нь богино хугацааны сургалт, дэд бүтэцэд төвлөрсөн тул хязгаарлагдмал.